

Љиљана Дугалић

ПРТЉАГ ЈЕДНОГ ПИСЦА

Весна Капор, *По сећању се хода као ђо месечини*,
Агора, Зрењанин, Нови Сад, 2014.

Ако је неко пре збирке прича *По сећању се хода као ђо месечини* имао дилему, овом књигом је она сасвим распршена и сада знамо да од Весне Капор, у будућности можемо очекивати само оно што она сама очекује од себе. И тај ће учинак бити самерен (један од омиљених Весниних глагола) по димензијама њене душевности и несумњивог стваралачког дара.

У питању је књижевница са изграђеним ставом о себи и свету коме припада, стваралац који следи свој пут и послушкује ехо оних звукова (мелодија, јецаја, речи) што их је прибирала и што су до ње у том мимоходу кроз историјско и генерацијско време допирали. И нису је оставили неосетљивом. Управо то и чини основно језгро њене поетике и ове збирке прича.

Весна Капор припада оним ствараоцима који своје изразе не проналазе у туђим изворима како би из те кватрофоније, „надахнуто” парафразирала у својим причама речи којима врве књиге што допиру с разних страна света, него нам приповеда о оним судбинама чија се трагика, не случајно, одвијала пред њом. И пред нама.

Капорова, истиха, поставља питање ко је тај ко може да остане имун на судбине свога народа и своје генерације. Још даље, ове приче нуде утисак да када човек покуша да утекне од садашњости и напусти место свога зачетка и постојања, он, заправо, себе лишава континуитета у енергији простора и људи чији генетски код носи у свом бићу. *Ово шћо чийаише, мој је ирћљаі*, рекла бих да нам између редова поручује Весна Капор.

Већ у првој причи, која је склопљена од светлости и тренутака, како нас наводи сам наслов, ауторка врло јасно показује колико је оштра граница и суштинска разлика између прича у чијем супстрату је доживљено и „драме” продукване рутинском вештином Писца. Она именицу – писац – пише великим почетним словом, не без ироније. Но, и Писац је вешт у успостављању иронијског отклоне тако што је толико „отклоњен” у буквалном одсуству са лица места, да се не може до краја саживети са светом свога порекла, јер са њим није поделио исту стварност.

У том свом антиподу, Писцу (који се, именован или не, провлачи кроз целу збирку или лебди изнад ње и са којим је, чини се, женски лик у сталном дијалогу), Весна Капор немилосрдно показује колику јаловост носи трагање за грађом када је причи окосница судбина човека који је минуо овим светом и пределима од којих је Писац, силом свог кукавичлука или снобизма, сасвим је свеједно, утекао. Чему књига ако је не могу на сопственом језику понудити, пре свега, свом роду, попут вапаја струји Веснином збирком.

Овом књигом прича Весна Капор високо је подигла лествицу у поступку уградње књижевне баштине у савремени текст и дала му праву меру диктирану флуидним осећајем за ликове, те тако интертекстуалност, на којој савремена књижевност инсистира (као да није сасвим природно наслањати се на наслеђе и сопствену лектуру, усмено или писано предање), те тако поступак интертекстуалности ризикује да у овом добу склизне у енигму, судоку и детективску забаву, науштрб ауторизоване уметности која читаоце уводи у свет приче и причања.

У време када цео свет из неког разлога распомамљено дахће у еротизацији чак и детињег света а девојчице својим тек пробуђеним еросом разгоревају пожуду у средовечним (књижевним) ликовима, појавила се код нас књига састављена од сопственог пртљага, запаковане и запечаћене препоручене пошिल्ке преузете у месту порекла у коме реч „урбано” звучи као метафизички појам. Носећи тај пакет личне драме преживљене у трагичним историјским менама свога времена и народа, Весна Капор је пружила своју збирку која сва врви од апологије жртава у глобалном насиљу над народом коме припада. Особеном, самосвојном, слободољубивом народу чији епитети сасвим верно описују и нашу књижевницу и ликове жена у већем броју прича из ове збирке. Но, зар тако није природно, поручује ова проза.

Треба приметити да којим случајем није било и прича „Као у биоскопу” и „Снег”, збирку *По сећању се хода као њо месечини* бисмо могли сасвим лако да читамо као роман, пре свега због лика жене која се кроз приче прати. Та жена се у првој причи појављује под именом Ђурђа, у наредним је неименована, али муж, деца, у причама које следе,

идентични су по карактеру, док тај женски лик еволуира, али је по нерву, промишљању о свом животу и паралелним праћењем себе у сопственом животу и изван њега, односу према прошлости, породици, браку, па и стваралаштву, те по свом односу према књижевности, књижевним ликовима, писцима, један исти лик. Типична, образована, породично и у материнству остварена жена, жена града с интегритетом слободног бића свесна свог исходишта, припадности и порекла.

Слутим да ће појављивањем ове збирке, коинцидирано, доћи и до завршетка периода у коме су писци аутистички писали за писце и трудили се да се допадну колегама, заборављајући на мноштво људи који чекају да прочитају из пера својих савременика о ономе што се као последица свих проживљених драма минулих година, у нашим животима одвијало, не би ли, барем кроз уметност, спознали и своје место у свом времену и могућности одбране свог интимног, у ширем смислу – света и права на незаборав. Јер, упркос увреженом ставу да реч нема вредности и да књижевност не мења свет, јер нема тежину којом би иницирало промену и „револуцију” мисли, очигледно да постоје књижевници који својим радом доказују сасвим супротно. Ова збирка је изразито узбудљива књига управо због тога.

Капорова кроз глас женских ликова из збирке поставља питање о томе шта представља основну супстанцу стваралаштва, посебно књижевности, и за чим уопште може да досегне савремени писац у грађењу свога дела. За чијом причом може писац, с великим словом П, да чепрка и крене, а да се претходно није раскусурао са ликовима без чиих живота и судбина ни он сам не би имао материјала за причу? Суштински, Писца из прича Весне Капор живот нити дотиче нити га се тиче. Заштићен од страдања, одласком је заувек изгубио прилику да на својој кожи понесе пртљак живе грађе за будуће приче, макар она била и осмуђена прахом барута. Овако истина која се одвијала пред очима оних који не само да нису одлетели, него су долетели да поделе субину своје генерације, сусрећу се у непомирљивим стварностима. Једна је писца одсутног из збивања на родном тлу, а друга за оне који су били део те стварности, сведоци и жртве.

Збирка *По сећању се хода као ђо месечини* заокружује се последњом причом у којој брачни пар са овог поднебља, и тај лик жене што се провлачи кроз целу књигу, откривају чари једне од светских престоница а, заправо, мада физички одвојена од места свог порекла, сасвим је свесна да тиме није побегла од себе и личне историје па и, зашто не рећи, историје свога народа. У тако постављеном, архетипском распореду, од Ђурђе из прве приче, што обилази рањенике у ратовима деведесетих, као девојка са слике Паје Јовановића што обилази бојно поље трагајући за својима који су на њему пали и приносећи им

воду да утаже жеђ, преко крокија о трима старицама, древним женама у ликовима прабабе, бабе и мамине мајке, суђајицама из митолошких записа, сасвим је допуњен профил савремене жене која не може и неће да се екскомуницира из своје генерације и одвоји своју судбину од судбина младића-рањеника.

Па ипак, мада се непрекидно осврће на минуле догађаје и савремене ратове на овим подручјима, и мада приповеда о пролазности и смрти, снажан је утисак да је главна тема живот у свим његовим слојевима, и слобода, могућност да човек изабере пут по мери свог духа и своје душе, свог морала и свог васпитања, тема је савест, кључ за препознавање свог места у маси људи свога времена, оних који су минули пре нас и оних који ће доћи после нас. Савремени човек је веома трагичан ако не разуме да је ограничен временом трајања свога тела.

Књига, да не прећутимо, отвара и проблем двојних адреса „одбеглих” писаца и несагледиве последице на њихово стваралаштво које трпи утицај духа новог простора и духа језика нове средине. Загребемо ли само мало по површини коже тих духовних „апатрида” и наиђемо ли на нешто, узалуд су утекли. А ако под загребаном кожом нема ничега, јесу ли уопште живи и може ли се ичим испунити та празнина. Зато је ту Црњански, да се прикаже у причи „Сенке” и подсети којим средствима, поступком и каквим „иронијским отклоном” је писао о уздасима Чарнојевића. А странице Весне Капор, својеврсне апотеозе генерације наивних хероја, још је једна веза са Црњанским. Исто-времено, то је и потврда да жртва и када не донесе победу у рату, ту измаклу победу у стварности може остварити у литератури. Но, не треба заборавити: да бисмо приступили темама од крви и меса, морамо их бити достојни, јер величину животне или драме епских размера може литерарно убедљиво обрадити, да се закључити из ове прозе, само писац чија даровитост није мањег формата.

Готово сви ликови из прича у овој одличној збирци, као и она сама, знају шта је седиментирано у њиховом генетском коду, а Капорова се, као приповедач, суверено креће по тој археологији са свешћу да ће и ово доба једном прећи у мит. Ако сећање избледи, тада ћу избледети и ја, као да поручује једна од жена у причи из књиге.

Најзад да поменемо и језик у књизи *По сећању се хода као њо месецини*. Језик гргори. Токови приповедања се преплићу, интонација звука се мења, речи се попут капљица слапа распрскавају између корица и тим звуцима нема краја, докле год се отворена књига држи у руци. Језик је сав мелодичан, истовремено и древан и модеран. Сасвим наш. Реченице су писане јаким тоном, упркос изражено лирским одблесцима, и сјајно су сведочанство како моћно могу да звуче приче, и којом енергијом да зраче, када је у њиховом ткиву, поред митског, и савремене

ни тренутак, где изобиље виртуелне и електронске комуникације заправо ствара псеудоблискост у потенцијалним сусретима, док суштински спречавају савременог човека да оствари топли, људски контакт са другим бићем.

Усуђујем се да кажем да је овом збирком веома високо подигнута лествица и задат озбиљан задатак, у најмању руку, генерацијским и млађим ствараоцима, како се може бити модеран и архетипски, савремен и националан, уметнички уверљив а сасвим прожет љубављу према своме пореклу и свестан исконске истине да је материја трулежна а да све што постоји а невидљиво је голим оком – траје.

На више места књижевница нам казује да литературу поставља на пиједестал оних вредности због којих је добро поднети и жртву како би живот преточен у причу, не само кроз наратију, већ и кроз реалан доживљај а интензиван саживљај приповедача, учинио вреднијим настало дела. Но, и то зависи од живота, осећања слободе и савести сваког писца.

„Река тече, пусти мајко тугу”, теши мајку малени дечак из приче „Поподне на реци”, и буди је из униције у коју запада, као да је дечаков глас већ у будућности и отуда јој довикује да не би одоцнила корачајући са својим дететом ка њој.

Читалац истаначног слуха, пре него што затвори корице ове емоцијама бремените књиге, нека се не изненади ако до њега допру речи које струје између њених редова: „Ето, то је мој пртљаг”, а одмах потом и ехо:

Non finito.